

DISCURSO

& SOCIEDAD

Copyright © 2015

ISSN 1887-4606

Vol. 9(1-2), 1-6

www.dissoc.org

Número especial dedicado a EDiSo

Introdução/ Introducció

Clara Keating

Universidade de Coimbra

Luci Nussbaum

Universitat Autònoma de Barcelona

As sociedades humanas contemporâneas revelam altíssimos graus de complexidade, aliada a tempos e ritmos acelerados de transformações históricas, sociais e culturais profundas, que colocam às ciências humanas e sociais o constante desafio de romper com as suas próprias tradições e limites disciplinares. Este desafio é particularmente crítico no que diz respeito aos estudos da linguagem quando estes se expõem à luz destes processos sociais, históricos e culturais complexos, sempre permeados por momentos semióticos. A crescente maturidade dos estudos da linguagem orientados para o uso, o texto, o discurso e a conversa (van Dijk, neste número), assim como as contribuições sucessivas da teoria crítica e social, da filosofia, das artes e das Humanidades para a relevância mútua entre práticas discursivas e processos históricos, sociais e culturais são acompanhados por uma preocupação constante com as dinâmicas de desigualdade, produzidas e contestadas na interação e atividade semiótica e linguística quotidianas (Martin-Rojo, neste número). Eles exigem, da parte de quem articula discurso e sociedade, o desafio permanente de cruzar saberes disciplinares, e neste exercício, confrontar-se com os limites dos seus próprios campos. Destas preocupações, aliadas a conjunturas académicas altamente propícias ao fechamento disciplinar, surgiu a necessidade de criar lugares de fala e espaços de diálogo, que motivaram o desenvolvimento da associação de estudos do discurso e sociedade – EDiSo – que agora apresentamos.

Aquest volum té dos propòsits connectats. D'una banda, pretén oferir al gran públic una presentació de l'associació EDiSo i, de l'altra, recull en forma de text algunes de les contribucions i discussions que va aplegar en el I Simpòsium Internacional EDiSo 2014, *Estudis sobre Discurs i Societat*, celebrat a Sevilla els dies 15 i 16 de maig de 2014.

L'organització del Simpòsium suposà un repte notable per a les persones de la comissió directiva, implicades totes en les activitats del congrés, per a les diferents comissions de treball que constituïen en aquell moment el nucli central de l'associació, molt particularment, per a la Comissió de Congressos i, més encara, per a Gloria Álvarez Benito i Olga Cruz Moya, que eren *in situ* vetllant per al bon funcionament de tot plegat, abans i durant la trobada, amb l'ajut d'estudiants de la Universidad de Sevilla, mentre la Comissió de Comunicació, coordinada per Celso Álvarez Cáccamo, es dedicava a enllestir la web, les llistes de distribució i d'altres recursos per a l'esdeveniment. Ara bé, la reunió no hauria estat possible sense la contribució de les nombroses persones que van donar un cop de mà en tasques diverses i complexes, ni tampoc sense l'entusiasme de sòcies i socis que van respondre a la crida de Sevilla, presentant comunicacions a seminaris i tallers, penjant els seus pòsters, moderant sessions, actuant com

discusants i participant en els debats¹. L'assemblea general d'EDiSo, així com la cloenda del simpòsium, foren una mostra multimodal de l'eufòria produïda pel llançament públic *in praesentia* d'EDiSo.

El primer text del volum conté la presentació d'EDiSo, redactada per la seva presidenta, Luisa Martín Rojo (Universidad Autónoma de Madrid) en la qual es fa memòria de la creació de l'associació, esmentant el paper clau que hi tingué Teun A. van Dijk. Luisa Martín Rojo justifica amb raons sociopolítiques i acadèmiques el naixement d'EDiSo i assenjala les tasques pendents per a l'enfortiment d'un projecte de disseny innovador i participatiu.

En el segon text d'aquest número, Teun A. van Dijk rememora "Cincuenta años de estudios del discurso". L'article, que constitueix la versió escrita de l'entrevista que es realitzà a l'autor en el simpòsium de Sevilla, té l'enorme valor de situar els diferents 'enfoques orientados a un análisis del uso del lenguaje que trasciende el nivel de las palabras y las oraciones y que toman el texto, el discurso o la conversación como la unidad fundamental de análisis'. A continuació d'aquesta primera part del text, de lectura obligada per a estudiants i també per a persones més expertes, trobareu una apassionant autobiografia professional i de recerca de l'autor, testimoni i agent del naixement i consolidació dels estudis del discurs, les seves pròpies perspectives així com aquelles que, segons el parer de Teun A. van Dijk, marquen el futur del camp en diversos àmbits de la vida social i de les ciències del llenguatge.

El volum conté després un conjunt d'articles seleccionats entre les contribucions als seminaris organitzats en el simpòsium al voltant de diverses temàtiques dels estudis del discurs². Cada un dels articles seleccionats és precedit per un text que, segons els casos, situa la cada qüestió concreta dins els estudis del discurs, presenta el conjunt de les intervencions que animaren els seminaris o reflecteix les discussions que hi van aflorar.

En primer lloc, Manuela Romano, de la Universidad Autónoma de Madrid, dins el seminari 'Discurs, moviments i xarxes socials' (coordinat per Adil Moustououi i Luisa Martín Rojo), analitza, en el seu article "La protesta social como 'laboratorio' de creatividad metafórica", el funcionament de la metàfora en la creació d'eslògans en la protesta social espanyola recent, a partir d'aproximacions sociocognitives i multimodals al fenomen. El text que precedeix l'article, redactat per David Block (ICREA/Universitat de Lleida), reflexiona al voltant de dos constructes clau que afloraren durant las discussions en el seminari: poder i moviments socials.

En segon lloc, dins el seminari 'Discurs, humor i gènere' (coordinat per Leonor Ruíz Gurillo i Olga Cruz Moya), Elena Méndez (Universidad de

Sevilla) aborda en el seu article “‘Mujeres alteradas’. La autoironía de grupo como liberación de tabúes femeninos”, des de la perspectiva de l’anàlisi crítica del discurs i de la teoria de l’enunciació, l’humor femení en vinyetes publicades en una revista femenina de l’Argentina. Precedeix l’article un text de Leonor Ruiz Gurillo (Universidad de Alicante), en el qual l’autora relata la discussió i el debat esdevinguts durant el seminari.

En tercer lloc, en el marc del seminari ‘Discurs i societat’ (coordinat per Gloria Álvarez Benito i Carmen Gregori-Signes), Viviane Resende (Universidade de Brasília), en el seu article “Violência simbólica: representação discursiva da extrema pobreza no Brasil - relações entre situação de rua e vizinhança”, analitza la representació de la pobresa en els mitjans de comunicació, adoptant perspectives que emanen de l’anàlisi crítica del discurs. Precedeixen l’article sengles textos de Catalina Fuentes (Universidad de Sevilla) i Joan Manuel Oleaque (Universidad Internacional de Valencia), en els quals autora i autor reporten las comunicacions presentades en algunes sessions i discuteixen algunes de llurs dimensions. Per causes diverses, no es va poder recollir el conjunt de discussions que sorgiren en aquest seminari, que acollí el major nombre de presentacions del conjunt del simposi³.

En quart lloc, Elena Leal (Universidad de Sevilla) és autora de l’article “La enfermedad ‘extraordinaria’ como noticia en las relaciones de sucesos: estructuras lingüísticas y estrategias discursivas”, presentat en el marc del seminari ‘Discurs i salut’ (coordinat per Carolina Figueras i Antonio Bañón Hernández). En aquest estudi es realitza una anàlisi històrica del tractament informatiu de la malaltia com a construcció discursiva de la salut, materialitzada en estratègies lingüístiques que varien d’una època a una altra. El text que precedeix l’article, elaborat per Carolina Figueras (Universitat de Barcelona) i Antonio Bañón (Universidad de Almería) situa el camp dels estudis de discurs i salut, alhora que planteja alguns dels aspectes que emergiren en el conjunt de comunicacions.

En cinquè lloc, dins el seminari ‘Discurs, multilingüisme i migracions’ (coordinat per Clara Keating, Susana Martínez Guillem i Mohamed El-Madkouri), Gabriela Prego i Luz Zas (Universidade de Santiago de Compostela) en el seu article “Identidades en los márgenes de la superdiversidad: prácticas comunicativas y escalas sociolingüísticas en los nuevos espacios educativos multilingües en Galicia”, estudien la manera com els actors socials laminen i projecten en els intercanvis comunicatius la nova distribució jeràrquica, policèntrica i translocal de las llengües en las noves ecologies multilingües i les repercussions d’aquests processos en la reproducció de identitats. El text d’Eva Codó (Universitat Autònoma de Barcelona), que precedeix l’article de Prego i Zas, identifica les principals línies compartides pels diferents treballs presentats i planteja reptes de futur

per a la investigació en els àmbits del seminari.

Finalment, José Ribamar Lopes (Universidade Federal do Piauí) i Denise Tamaê (Governo do Estado do Goiás) redacten l'article, presentat en el seminari 'Discurs i educació (coordinat per Gloria Álvarez Benito i Carmen Gregori-Signes), "Educação inclusiva no Brasil: discursos e práticas de letramento", en el qual exposen els resultats d'una recerca realitzada mitjançant procediments etnogràfics i d'anàlisi crítica del discurs en contextos d'educació especial. Tampoc, per motius diversos, no va ser possible de recopilar les discussions que sorgiren en aquest seminari. No obstant, les editores d'aquest volum redactaren algunes notes relatives al conjunt de comunicacions presentades en el seminari i en referència a la temàtica de discurs i educació en d'altres instàncies del simposi.

Resultando do trabalho apresentado por aquele/as que se disponibilizaram a partilhar e a refletir criticamente sobre a articulação entre discurso e sociedade a partir das suas próprias áreas, este número apresenta uma cartografia plural e necessariamente parcial, tanto das áreas temáticas como das abordagens disciplinares emergentes. Nela co-habitam registros acadêmicos e linguísticos, configurados pelos regimes disciplinares e geopolíticos em que investigadores e suas línguas se encontram, situados em tradições distintas em contextos ibero-americanos. O equilíbrio é exigente. Também por isso, e pela coragem de avançar para uma interdisciplinaridade que rompe com tradições estabelecidas, ela corre o risco de se revelar incômoda, como diz Luisa Martín Rojo, abrindo novas interrogações nos estudos do discurso que apontam para aquilo que falta fazer, questionar e reinventar. Mas afinal, não é para isso que aqui estamos?

Notes

¹ A més de les contribucions d'aquest volum, el simpòsium va acollir dos tallers: a) Metodologia de recerca, coordinat per Carmen Gregori-Signes i Gloria Álvarez Benito, i b) Perspectives i eines en l'anàlisi de dades, coordinat per Olga Cruz Moya, Luci Nussbaum i Celso Álvarez Cáccamo; un fòrum de grups de recerca, així com sessions de pòsters, coordinades per Gloria Álvarez Benito i Carmen Gregori-Signes.

² La resta de contribucions presentades en els seminaris, així com aquelles que integraren els tallers de metodologia de la recerca i d'anàlisi de dades, i els pòsters podran trobar acollida a *EDiSo Working Papers*, publicació el naixement de la qual es gestà durant el simpòsium, a la Comissió de Publicacions, coordinada per Carmen Gregori-Signes.

³ A més de las comunicacions que es presenten i discuteixen en els textos de Catalina Fuentes i Juan Manuel Oleaque, presentaren propostes per a aquest seminari les següents persones: José Cezinaldo Rocha Bessa, María Córdoba Rodríguez, María Galán García, Antonio Gaspar Galán i Nieves Ibeas Vuelta, Francisco Miguel Ivorra Pérez, Agustina Jakovchuk, José M. López Martín, Júlio César Machado, Michael O'Mara Shimek, Samuel Ponsoni, Carlos Alberto Turati.

Notes biogràfiques

A portrait of Clara Keating, a woman with short, wavy brown hair, wearing a grey top. She is looking directly at the camera with a neutral expression. The background shows a bookshelf with several books.	Clara Keating é Professora Auxiliar no Departamento de Línguas, Literaturas e Culturas da Faculdade de Letras da Universidade de Coimbra (DLLC/FLUC); investigadora e membro do Núcleo de Humanidades, Migrações e Estudos para a Paz no Centro de Estudos Sociais. Doutorada e mestre em Linguística (Lancaster, Ph.D e Cambridge, M.Phil), desenvolve um olhar etnográfico, discursivo, e sociocultural para os fenómenos do multilinguismo, alfabetização, letramento e aprendizagem informal em contextos migratórios, partindo de uma perspetiva performativa e material da linguagem como acção e actividade textualmente mediada. Os seus cursos em 1º, 2º e 3º ciclo incidem nos estudos sociolinguísticos, de alfabetização e discurso, em diálogo com os estudos sociais, feministas, culturais e da antropologia.
A portrait of Luci Nussbaum, a woman with short dark hair, wearing a black top with a red and white patterned scarf. She is smiling slightly and looking towards the camera. A silver microphone is visible in the foreground to her right.	Luci Nussbaum és professora del Departament de Didàctica de la Llengua i la Literatura i de les Ciències Socials de la Universitat Autònoma de Barcelona i pertany al Grup de Recerca en Ensenyament i Interaccions Plurilingües (GREIP), que ha dirigit fins 2014. S'ha especialitzat en l'estudi de pràctiques plurilingües en contextos de multilingüisme social, particularment en situacions educatives, des de perspectives de la sociolingüística interaccional i de l'anàlisi conversacional.